

de zelfstandigheid van het geïsoleerde. Deze schijn is voorzeker onderscheiden van illusie en fantasie. Hij is positiever en hangt samen met de begrenzing der kennende subjectiviteit, evenwel zoo, dat hij een zakelijk aspect biedt. Hij wordt trouwens in den voortgang van het kennen slechts ten deele overwonnen.

Dat we hem herkennen en ontmaskeren voert wel formeel, maar niet naar den inhoud boven hem uit, evenals het inzicht in de grenzen van ons kennen de feitelijke situatie ervan niet opheft. In die zienswijze op het terrein der talen, die we *organisch* noemen, is het bestaan van woorden als afzonderlijke eenheden een schijn, maar toch treedt dit aspect wezenlijk op, wanneer we ons bij de oneindige beweging der taaluitingen nadenkenderwijze bepalen, en in het wetenschappelijk onderzoek is deze „schijn” iets geheel onmisbaars. Het is alsof met het stilstaan van den geest, die zich uit de ondoordachte bewegelijkheid van het practische losmaakt, ook de momenten dier bewegelijkheid tot stilstand komen. Ook hierin is de tegenstelling van theoretische en practische subjectiviteit niet star maar vloeiend. Het is een zelfde bewuste leven, dat naar beide zijden zich activeert, maar niet tegelijk. Zoo blijft in de theoretische bezinning de herinnering aan het voor-theorethische achter, en daardoor is dit voor de reflectie toegankelijk. De mogelijkheid van deze herinnering berust daarop, dat in de practische activiteit reeds een zekere mate van bewustheid aanwezig is, die, geactiveerd en vrijgemaakt, tot theoretische reflectie wordt. Zoo verricht de taal in het practische bewustzijn een functie, die het theoretische zich later herinnert. Wel wordt er in deze reflectie iets veranderd. De vluchtigheid, die aan het woord in de practische sfeer eigen was, verkeert in duurzame problematiek, gelijk de gemakkelijkheid en ongeweten doelmatigheid van het zich uitdrukkende bewuste leven in de reflexie er uit ziet *alsof* een bovenmenselijke intelligentie er haar wel overwogen schematiek aan ten grondslag legde.

De doelmatigheid van het structureele schema eener taal verklaren we niet door of uit iets anders. We zien hierin den geest